

УДК 340.1

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v102.2024.13>*І. В. Міма*

РОЗШИРЕНЕ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА ТА АНАЛОГІЯ ПРАВА: ОКРЕМІ АСПЕКТИ СПІВВІДНОШЕННЯ

Постановка проблеми. Застосовуючи право виникає питання про сутність та зміст його норм. Невизначеність змісту норм права спричиняє неоднозначне його розуміння, і як результат, неоднозначне застосування; сприяє можливості правозастосування норм права на власний розсуд, порушуючи однозначність розуміння норм права всіма суб'єктами правозастосовної діяльності. Застосування норм права потребує розуміння змісту норм, що підлягають реалізації.

Актуальність. Правова дійсність багатогранна та суперечлива, чим пояснюється збереження актуальності у дослідженні питання пошуку ефективного способу, прийому пізнання сутності правової ідеї нормотворця, закріпленої у правовому приписі; про межі використання тлумачення, перелік випадків, що вимагають такого тлумачення, тощо. Вибір правової норм вимагає розуміння її змісту з відповідним узгодженням та співвідношенням з суспільними відносинами, які потребують правового врегулювання. Діяльність, яка пов'язана з осмисленням, розумінням, поясненням сутності правового припису для подальшого практичного його застосування визначається як тлумачення права. Тобто, діяльність суб'єкта спрямована на розкриття точної волі законодавця, використовуючи при цьому широке коло прийомів і способів з'ясування змісту правової норми. Ефективність правозастосовного процесу багато в чому залежить від того, яким чином сформульовані норми права, які засоби законодавчої техніки застосовуються для побудови їх юридичної конструкції, які способи і прийоми використовує суб'єкт правозастосування для з'ясування сутності норм права з метою їх правильної реалізації. **Метою статті** є з'ясування суті розширеного тлумачення норм права, визначення сфери його застосування, дослідження проблеми співвідношення розширеного тлумачення і аналогії права, аналіз спірних положень, пов'язаних із здійсненням розширеного тлумачення норм права. **Методи дослідження.** Дослідження ґрунтоване на діалектичному, формально-догматичному, системному та порівняльно-правовому методах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню тлумачення норм права привертати увагу як вітчизняні науковці, так і зарубіжні: О. Авраменко, Ю. Власов, С. Войтчак, Й. Врублевський, В. Гончаров, А. Заєць, В. Еванс, Н. Пархоменко, М. Петришин, П. Рабінович, О. Скакун, В. Тацій, Ю. Тодика, Н. Оніщенко, Ю. Шемшученко та інші. Окремі питання, пов'язані з особливостями застосування аналогії права досліджували С. Бобровник, Ж. Дзейко, В. Дяченко, О. Зайчук, В. Коваль, Р. Майданик, Й. Новацький, А. Печенік, О. Штанько та інші. Разом з тим вважати, що всі дискусійні питання у сфері застосування аналогії права чи здійснення процесу тлумачення права, знайшли своє повне розкриття та вирі-

шення, підстав немає. Водночас слід зазначити, що необхідність тлумачення норм права виникає у будь-якого правника (ученого чи практика) під час здійснення теоретичних досліджень чи в правозастосовному процесі. Оскільки правильне тлумачення правових норм та дотримання прав і законних інтересів громадян завжди тісно пов'язані між собою, виникає потреба аби у процесі тлумачення правових норм суб'єкт тлумачення уникав помилок, пов'язаних з невірним визначенням меж тлумачення або підміною розширеного тлумачення аналогією закону. Тож, проблема співвідношення аналогії права та розширеного тлумачення правових норм залишається не достатньо розкритою.

Виклад основного матеріалу. Суб'єкт пізнавальної діяльності, який з'ясовує зміст правової норми, не може порушувати межі норми права, яка тлумачиться, що зумовлює отримання точної інформації про зміст правової норми, виключаючи двозначність у розуміння волі нормотворця. Тому, для розкриття справжнього змісту норми права, юриспруденція розробила певні методи тлумачення. Методологія процесу тлумачення передбачає наявність сукупності спеціальних прийомів і правил аналізу тексту правової норми та розкриття істинного смислу елементів правової норми і правового акта в цілому з метою його правильної реалізації. Загальнотеоретична юриспруденція напрацювала певні види тлумачення правових норм за обсягом: буквальне, обмежувальне і поширювальне [7, с. 44]. Тлумачення, в яких смисл тлумаченої норми збігається з текстом нормативно-правового акта, в теорії права прийнято називати буквальним. Тлумачення норми, зміст якої ширший за її дійсний смисл, називається обмежувальним. При розширеному тлумаченні смисл тлумаченої норми виявляється ширшим за її словесний текстовий вираз. За допомогою методів і прийомів тлумачення досліджуються правові норми, а суб'єкт правозастосовної діяльності пізнає їхнє значення і отримує повне та вичерпне уявлення про них. Водночас лаконічне формулювання в тексті нормативно-правового акту може бути ширшим або вужчим за дійсний зміст правової норми. У всіх таких випадках правозастосовувач повинен віднайти істинний зміст думки законодавця і зробити правильний висновок, який може бути виокремлений безпосередньо з нормативно-правового акту.

В процесі нормотворення правова норма викладається стисло і лаконічно, з дотриманням логічно-последовного викладу змісту закону, професійного стилю і мови закону і, водночас, простоти, зрозумілості, доступності. Зрештою, нелогічні формулювання, розрив між думками та їх письмовим вираженням, а також використання неточних або недоречних слів можуть призвести до негативних наслідків. Логічність, точність, чіткість і ясність закону визначає адекватність тлумачення правових приписів, повний захист прав та законних інтересів суб'єктів суспільних відносин у процесі правозастосування правових норм. Чим досконаліший юридичний текст, тим менше буде проблем при його реалізації. Проте, прийоми юридичної техніки інколи створюють певні складнощі у правозастосовчу практику [1, с. 56]. Законодавча техніка, як правило, включає використання абстрактної та менш визначеної мови: наприклад, багатозначних слів, гіпонімії, периферійних або прономінальних значень, а також неповних переліків ситуацій або умов, наприклад, тих, що закінчуються словами «та інші», «а також інші», або фраз, що містять ці слова.

Недоліки законодавчих методів та викривлення у закріпленні волевиявлення нормотворця у змісті певної юридичної конструкції, неточність, двозначність, прогалини, помилки та упущення законодавця викликають розбіжності між дійсним змістом правової норми та її словесним виразом, що спричиняє необхідність застосування розширеного тлумачення правового припису в разі його застосування для врегулювання суспільних відносин [2, с. 155]. Зокрема у цьому, розширене тлумачення схоже з причинами застосування аналогії. Іншими словами, вони застосовуються тоді, коли у законодавстві є «дефект», і мають на меті усунути розбіжності між фактичною ситуацією та правовою нормою; ці методи не створюють жодних змін у змістовній складовій об'єктивного права. Схожість між ними також полягає в тому, що і аналогія, і розширене тлумачення повинні мати законну, обґрунтовану та достатню підставу. Обидва ці правові явища передбачають використання правозастосувачем творчого підходу до вирішення проблеми, заснованого на принципі законності у процесі розширеного тлумачення, або застосування закону за аналогією, проявляючи активну правову ініціативу, самостійність, певну свободу розсуду, засновану на внутрішньому переконанні. Причому особливого значення у зв'язку з цим набувають високий рівень правосвідомості і вміле використання способів та прийомів тлумачення норм права. Проте, не підлягають розширеному тлумаченню і аналогії норми, які встановлюють винятки із загального правила, містять розпорядження вичерпного характеру.

Незважаючи на їхню схожість, аналогію та метод розширеного тлумачення не можна ототожнювати, а тим більше помилково підміняти ці поняття. Аналогія в праві – це вирішення конкретної справи на основі загальної ідеї або принципу права. З логічного умовиводу аналогія – це дедуктивне міркування [4, с. 102]. Хід думок тут йде від загального знання загальних принципів права до конкретного знання певної справи. Правову аналогію можна розглядати як поширення дії норми права на випадки, які не передбачені цією нормою, але істотно подібні до неї. Таке розуміння аналогії права має схожість з розширювальним тлумаченням, адже вилучається з правового припису більше, ніж міститься в самій букві закону. Відмінність розширеного тлумачення від застосування норм права за аналогією полягає у природі цих правових явищ, а також у цілях та функціях, які вони виконують. Таким чином, розширене тлумачення – це з'ясування істинного змісту правової норми за допомогою інтерпретаційних способів і прийомів. На відміну від нього, аналогія полягає у відшуканні правової норми, що регулює близькі та подібні відносини. Однак гіпотеза певної норми не включає конкретні обставини справи, що потребують правового регулювання, оскільки законодавець не передбачав їх виникнення або свідомо умовчує, передбачаючи можливість прийняти відповідні норми в найближчій майбутньому. При аналогії закону певні факти не охоплюються не лише «буквою» закону, але і його «духом» або «змістом». Розширене тлумачення допомагає зрозуміти дійсний зміст (сене) правової норми, розкрити її «дух». Аналогія ж має місце в тому випадку, якщо в чинному законодавстві відсутні правові норми, спрямовані на врегулювання тих або інших суспільних відносин, тобто існує прогалина.

Використання розширеного тлумачення ґрунтується на охопленні певних юридичних фактів змістом норми права. У цьому випадку прогалина в правовому регу-

люванні відсутня. Правозастосовець припускає, що законодавець «має на увазі» поширення правої норми і на даний конкретний випадок, хоча це прагнення законодавця точно, ясно і буквально не виражено в тексті правового припису. Тобто, мовний вираз правової норми не завжди повністю відповідає дійсному смислу норми права [10, с. 101–102]. У процесі роз'яснення правової норми суб'єкт правозастосування намагається ідеально співставити її дійсний зміст, її ідею з не зовсім точною формою формулювання. У процесі ж застосування аналогії взагалі відсутні правові норми, необхідні для регулювання конкретних суспільних відносин, тобто відсутній предмет тлумачення. Відповідно до розширеного тлумачення, будь-який елемент правової норми може бути основним об'єктом дослідження, оскільки недосконалість форми нормативного акта може знаходитись як у гіпотезі, так і в диспозиції чи санкції.

Необхідність розширеного тлумачення може з'явитись в результаті зміни суспільних відносин, або розширено коло юридично значущих фактів, що підлягають кваліфікації відповідно до норми, яка потребує застосування, тобто в таких ситуаціях, коли нові юридичні факти стали відповідати критеріям правової норми, завдячуючи абстрактності викладу правової норми у нормативно-правових актах [9, с. 3–7]. Припускаючи можливість розширеного тлумачення, правозастосовець завжди повинен встановити дійсний смисл норми права, такий смисл, який відповідає ідеї законодавця, а не той, який хоче отримати з норми він сам. При появі «нових юридично значущих фактів» правозастосовним органам важливо чітко розмежовувати ситуації застосування розширеного тлумачення і випадки доречності аналогії, не допускати підміни цих категорій, що повністю виключає можливість перетворення правозастосовних органів на правотворчі органи.

Розширювальне тлумачення доречне тоді, коли дійсний зміст правової норми є ширшим, ніж її буквальный текст. Іншими словами, правова норма викладена настільки стисло, що для правильного розуміння її змісту потрібні додаткові методи та способи пізнання. До того ж, розширювальне тлумачення є доречним за наявності у тексті правового припису незавершеного переліку, обставин та умов, необхідних для реалізації правової норми. Такі неповні переліки часто містять слова «тощо», «в аналогічних випадках» або «інші» [6, с. 86]. Проте, такий абстрактний характер викладу правової норми у нормативно-правовому акті, що містить в юридичній конструкції використання виразів «і т. д.», «та інші», «тощо», не потребує розширеного тлумачення даних термінів, оскільки є відсутнім неузгодженість між буквою правового припису та сутністю (головною ідеєю) нормативно-правового акту. З одного боку, займенники «інший», «інші» вказують на те, що текстовий зміст правового припису виражений таким чином, що не тільки допускає, але й передбачає можливість доповнення з боку інтерпретатора. З іншого боку, неповні переліки також можуть потребувати розширеного тлумачення, оскільки можуть бути задіяні різні рівні ідентифікації юридичних фактів. Розширене тлумачення виникає тоді, коли існує розбіжність між буквою і духом закону, тобто коли зміст статті формально є вичерпним і не потребує жодного доповнення, але зміст норми вимагає цього.

Права та обов'язки суб'єктів суспільних відносин мають бути прямо встановлені правовою нормою, яка підлягає застосуванню для врегулювання таких суспільних

відносин. Інакше, в разі відсутності потрібної правової норми або в у ситуаціях, де законодавство не визначає чи недостатньо конкретизує сферу застосування правового припису, суспільні відносини можуть бути врегульовані в порядку застосування аналогії закону або аналогії в праві. Однак ця процедура має обмеження та умови, які усувають можливості перетворення правозастосовних органів на правотворчих органів, що здійснюють правотворчі функції [3, с. 4]. Натомість розширене тлумачення права постає як процес інтерпретації закону, який виходить за межі прямого тексту закону та враховує його загальний зміст, цілі та принципи. Розширене тлумачення дозволяє застосовувати закон у ситуаціях, які не були конкретно передбачені законодавцем, але відповідають загальній меті або принципам закону. Таким чином, аналогія права може допомагати розширити тлумачення закону та заповнити його прогалини в контексті змінних умов і суспільних вимог.

Традиційно концепція розширеного тлумачення, припускає вужчий інтерпретаційний обсяг, ніж результат інтерпретації за аналогією, хоча б тому, що правники можуть застосовувати різні види аналогії (внутрішня аналогія *legem, analogy legis, analogy iuris* тощо) [11, с. 33]. Спільним фактором при аналогії обов'язково має бути подібність об'єктів інтерпретації.

Питання пріоритетності у тлумаченні виникає на перетині понять: буквальне тлумачення, розширене тлумачення, аналогія, викликаних певними ситуаціями. Зокрема:

1) законодавець, конструюючи правові норми, не врахував поширення необхідного правового припису, на юридичні факти, яких вони стосуються, які вже існували або могли відбутися [13, с. 130];

2) після створення правових норм відбулася зміна позаправової реальності, форсування існуючих або майбутніх змін у мовній сфері;

3) під час формування інтерпретаційного акту через новизну або навіть «незрілість» певної частини позаправової чи правової реальності відповідна конвенція ще не сформована, або навіть не може бути сформована мовним описом цієї реальності [14, с. 231].

Перша ситуація інтерпретаційної умови є найскладнішою для юристів, оскільки більшою мірою ніж інші, вимагає аксіологічно мотивованих оцінок і виборів при вирішенні проблем, що з цього випливають. Меншою мірою пов'язана з мовними явищами. Якщо законодавець не врахував динамічність руху суспільних відносин, під час тлумачення потрібно враховувати: ступінь навмисності неврегульованості суспільних відносин з боку нормотворця; можливість усунення прогалини, що виникла за таких умов, в процесі доповнення; якщо доповнення дозволено, які методи заповнення прогалини прийнятні. Прийняття вищезазначених рішень залежить від обраних правових та позаправових цінностей, відносин між індивідуальними цінностями та прийнятими інструментальними правилами для захисту або реалізації цих цінностей у процесі тлумачення правових норм.

Інші дві зазначені ситуації тісно пов'язані з концептуальними і мовними процесами, що відбуваються в процесі інтерпретації понять, пов'язаних з побудовою сфери застосування або сфера стандартизації норми права. Зміна обсягу або змісту правової норми веде майже завжди до зміни сфери застосування правового стан-

дарту врегулювання суспільних відносин [12, с. 329–336]. Концептуальні зміни у розмінні правового припису у процесі інтерпретації дійсної суті правової норми відбуваються стосовно тих понять, зміст яких не конкретизований у правовому приписі або ступень визначеності правової норми є не достатнім. Проте слід пам'ятати, що від того, чи є визначення змісту поняття достатнім чи ні, залежить у багатьох випадках від контексту і навіть типу контексту, в якому розміщено даний об'єкт тлумачення. Наприклад, новий об'єкт правового регулювання додається до обсягу пізнання правового поняття, яке використовувалося досі, оскільки: попереднє визначення правового припису не конкретизувало межі охоплення правових фактів для правового регулювання, але була потреба категоризації об'єкта, який заздалегідь вже містився у змісті цієї абстрактної правової норми; зміна змісту існуючого поняття або наявність об'єкта правового явища, що підлягає тлумаченню, але попередня правова категорія, до якої він належав, вже не в змозі його охопити чи є недоречною для подальшого використання у механізмі правового регулювання суспільних відносин.

Динамічний розвиток суспільних відносин можуть викликати потребу коригування розуміння понятійно-категорійного апарату, який використовується у визначенні та розкритті державно-правових явищ. Деякі зміни понятійних категорій ми не помічаємо, настільки вони несуперечливі і послідовні у відображенні правової реальності. І динаміка таких змін тісно пов'язана з динамікою позамовної дійсності – правової та позап правової. Використовуючи лінгвістичний метод за розширеним тлумаченням треба брати до уваги виняткову його відповідність офіційному джерелу запровадження терміну у нормативному припису аби уникнути абсурдних наслідків тлумачення чи суперечностей у розумінні норми [5, с. 23]. Лінгвістичне тлумачення сприяє правовій системі уникнути жорсткості та неефективності у процесі розвитку механізму правового регулювання суспільних відносин. Так зміна правової категорії, яка відображає розвиток суспільних відносин, має бути врахована під час визначення формули обсягу та змісту даного поняття, спираючись на природні, спонтанні когнітивно-мовні процеси у спільності, не виходячи за межі дозволеного всередині лінгвістичного тлумачення [8, с. 65–70]. Проте, результат такого тлумачення все одно слід вважати буквальним тлумаченням. Так, наприклад, поняття змінюється, але його розширення за обсягом зростає з тих самих ідеалізованих когнітивних моделей, як у випадку розширення категорії та концепції розуміння терміну книга, щоб включити електронні книги, до даної категорії, врахування цього розширення в процесі встановлення моделі відповідної поведінки залишається в межах буквального тлумачення.

Якщо концепція тлумачення розширена, це означає вихід за межі мовної інтерпретації, в результаті конкретного рішення кваліфікації або тлумачення (винесене поза законодавчий процес), що є не виправдано спонтанно протікаючим когнітивно-мовним процесом, але нелінгвістичним міркуванням (наприклад, системний або функціональний контекст), враховуючи волю законодавця. Так, аксіологічний результат цього рішення є або розширеною інтерпретацією, або аналогією.

Якщо сприймати, що висновок за аналогією – це висновок за подібністю та екстенсійна інтерпретація – це прийняття значення, ширшого за лінгвістичне,

але не вмотивованого подібністю і, залишаючись у межах найширшого прийнятого лінгвістичного значення, то буде виправданим стверджувати, що: 1) ситуація, в якій розширене тлумачення поняття (яке не є результатом спонтанного когнітивно-мовного процесу) є результатом розширення змісту поняття внаслідок прийняття визначених раніше невикористаних метафор або розгляд їх метафоричних наслідків; 2) розширене тлумачення (яке не є результатом спонтанного виникнення когнітивно-мовного процесу) включає в обсяг поняття, зміст якого недостатньо визначений, новий структурний елемент для розуміння. За таких умов розширене тлумачення є не аутентичним, а здійснюється доктриною або прецедентним правом.

Висновки. Отже, на відміну від аналогії права, розширене тлумачення допомагає виправити недосконалість юридичної техніки викладу правового припису (словесну редакцію норми), тоді як аналогія – здійснюється доповнення і розширення змісту норми права. Тобто, за розширеним тлумаченням, розкривається дійсна думка законодавця, розширюється словесний зміст норми, а за аналогією – процес пізнання норми охоплює її розуміння та висновок про можливість застосування до випадків, що не охоплюються дійсною думкою законодавця. Аналогія пов'язана з прогалинами у праві, відсутністю відповідних норм права, де певні юридичні факти не охоплюються ні текстом, ні сенсом правового припису. У цьому випадку відбувається поширення правового норми на нове коло суспільних відносин, не охоплених змістом такої норми. При розширювальному тлумаченні суспільні відносини охоплюються змістом правового припису, але в тексті такої правової норми виражені не точно. Розширене тлумачення має місце тоді, коли текстовий вираз правової норми є вужчим, ніж дійсний зміст цієї норми або висновки, які можуть бути зроблені безпосередньо правозастосовувачами із використанням методів і способів тлумачення. Сфера застосування певних правових норм може бути ширшою у зв'язку з прийняттям іншого нормативно-правового акта, який більш повно врегульовує суспільні відносини такого роду.

Безумовно, законодавець повинен намагатися аби кожна юридична конструкція в тексті правового припису закону була абсолютно визначеною. Однак, потреба у розширеному тлумаченні продовжує існувати, оскільки неможливо взагалі не використовувати таких абстрактних мовних засобів як, менша визначеність і неповні переліки юридичних фактів (обстави та умов). Для досягнення точності нормативно-правового акта бажано використовувати чітко визначені терміни або пояснювати юридичні факти, зазначені у неповному переліку, під час законодавчого процесу. Це сприятиме уникнути довільної спекуляції у процесу тлумачення правового припису.

Література

1. Дзейко Ж. О. Законодавча техніка в Україні: історико-теоретичне дослідження. Київ : Київський університет, 2007. 360 с.
2. Капліна О. Поширювальне тлумачення і аналогія кримінально-процесуального закону: проблеми розмежування. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. Випуск 4(39). С. 152–162.
3. Коструба А. Аналогія права й аналогія закону як фактична фікція та спосіб «оздоровлення» механізму правоприпинення. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 203(11). С. 6–9.

URL: <https://hal.science/hal-02467477> (10.5281/zenodo.3637759). (hal-02467477) (дата звернення: 27.04.2024).

4. Логіка для юристів : підручник / В. С. Бліхар, В. В. Левкулич, М. М. Олексюк, Б. В. Шандра, В. Ю. Свищо, О. І. Матвієнко. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2022. 316 с.

5. Мінченко О. Юридико-лінгвістична інтерпретація правових текстів: загальнотеоретичний аспект. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2018. № 3(61). С. 22–27. URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/3_2018/6.pdf (дата звернення: 28.04.2024).

6. Молибога М. Класифікація тлумачення норм права. *Держава і право*. 2010. Випуск 50. С. 81–87. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/dspace/handle/123456789/34673> (дата звернення: 28.04.2024).

7. Молибога М. П. Тлумачення норм права: сутнісні характеристики. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 42–46. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/dspace/handle/123456789/23486> (дата звернення: 28.04.2024).

8. Чулінда Л. І. Юридико-лінгвістичне тлумачення текстів нормативно-правових актів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нац. Академія внутрішніх справ України. Київ : НАВСУ, 2003. 228 с.

9. Brannon V. C. Statutory Interpretation: Theories, Tools, and Trends. CRS Report. *Prepared for Members and Committees of Congress*. April 5, 2018. 64 p.

10. Evans V. *Leksykon językoznawstwa kognitywnego*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2009. 233 s.

11. Nowacki J. *Analogia legis*. Warszawa: PWN, 1966. 134 s.

12. Peczenik A. *Analogia legis, analogy from statutes in continental law*. *Logique & Analyse*. 1971. 403 s.

13. Wojtczak Sylwia. Kilka uwag o przydatności narzędzi lingwistyki kognitywnej do rozróżnienia wykładni rozszerzającej i wnioskowania przez analogię. *Archiwum filozofii prawa i filozofii społecznej*. 2017. № 1. S. 126–140. URL: http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element/desklight-be9955ab-1667-49bf-a897-e4220040eabc/c/Kilka_uwag_o_przydatnosci_narzedzi_lingwistyki_kognitywnej_do_rozroznienia_wykladni_rozszerzajacej_i_wnioskowania_przez_analogie_-_Wojtczak_Sylwia.pdf (Дата звернення: 27.04.2024).

14. Wróblewski J. *Zagadnienia teorii wykładni prawa ludowego*. Warszawa : Wydawnictwo Prawnicze, 1959. 525 s.

Анотація

Міма І. В. Розширене тлумачення норм права та аналогія права: окремі аспекти співвідношення. – Стаття.

У статті розглянуто співвідношення аналогії права та розширеного тлумачення норм права. З'ясовано правову природу понять та визначено відмінності між аналогією права та розширеним тлумаченням норм права. Надана загальнотеоретична характеристика понять з позицій розуміння розширеного тлумачення як розкриття дійсної думки нормотворця, розширення текстового (письмового) змісту норми, а поняття аналогія права характеризується як процес пізнання норми, який охоплює її розуміння та висновок про можливість застосування до випадків, що не охоплюються дійсною думкою нормотворця. Доводиться точка зору, що на відміну від аналогії права, розширене тлумачення допомагає виправити недосконалість юридичної техніки викладу правового припису, тоді як аналогія права покликана здійснити доповнення і розширення змісту норми права. Тобто, аналогія пов'язана з прогалинами у праві, відсутністю відповідних норм права, де певні юридичні факти не охоплюються ні текстом, ні сенсом правового припису. Саме цим, на думку автора, пояснюється поширення регулятивного впливу правової норми на нове коло суспільних відносин, не охоплених змістом такої норми. Розширене тлумачення має місце тоді, коли текстовий вираз правової норми є вужчим, ніж дійсний зміст цієї норми або висновки, які можуть бути зроблені безпосередньо правозастосовувачами із використанням методів і способів тлумачення. Сфера застосування певних правових норм може бути ширшою у зв'язку з прийняттям іншого нормативно-правового акта, який більш повно врегулює суспільні відносини такого роду, або юридична конструкція в тексті правового припису нормативно-правового акту викладена з використанням абстрактних мовних засобів чи існує невизначений, не точний перелік юридичних фактів. В таких випадках свою дієвість та ефективність у розумінні сутності правового норми зберігає такий метод тлумачення норм права, як розширене тлумачення.

Ключові слова: прогалини в праві, аналогія права, розширене тлумачення права, роз'яснення права, з'ясування права.

Summary

Mima I. V. Extended interpretation of legal norms and legal analogy: certain aspects of the relationship. – Article.

The article examines the relationship between the analogy of law and the extended interpretation of legal norms. The legal nature of the concepts is clarified and the differences between the analogy of law and the extended interpretation of the norms of law are defined. A general theory of law characterization of the concepts is provided from the standpoint of understanding the extended interpretation as the disclosure of the valid opinion of the norm-maker, the expansion of the textual (written) content of the norm, and the concept of the analogy of law is characterized as a process of knowledge of the norm, which includes its understanding and conclusion about the possibility of application to cases not covered by the valid opinion of the rule-maker. The point of view is proved that, unlike the analogy of law, the extended interpretation helps to correct the imperfection of the legal technique of the presentation of the legal precept, while the analogy of law is designed to supplement and expand the content of the rule of law. That is, the analogy is connected with gaps in the law, the absence of relevant legal norms, where certain legal facts are not covered by either the text or the meaning of the legal prescription. This, in the opinion of the author, explains the spread of the regulatory influence of the legal norm on a new circle of social relations that are not covered by the content of such a norm. Extended interpretation takes place when the textual expression of a legal norm is narrower than the actual content of this norm or the conclusions that can be made directly by law enforcers using the methods and methods of interpretation. The scope of application of certain legal norms may be wider in connection with the adoption of another normative-legal act that more fully regulates social relations of this kind, or the legal construction in the text of the legal prescription of the normative-legal act is expressed using abstract language means or there is an undefined, not an accurate list of legal facts. In such cases, such a method of interpreting legal norms as extended interpretation retains its effectiveness and efficiency in understanding the essence of a legal norm.

Key words: gaps in law, analogy of law, extended interpretation of law, clarification of law, understanding of law.